

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

PETER FINN & PETRA COUVÉE

AFACEREA
JIVAGO

KREMLINUL ȘI CIA ÎN LUPTA
PENTRU O CĂRTE INTERZISĂ

CUPRINS

Prolog

„Acesta este *Doctor Jivago*. Fie ca el să-și croiască drum în jurul lumii“.....11

Capitolul 1

„Acoperișul de deasupra întregii Rusii a fost sfâșiat“.....29

Capitolul 2

„Pasternak, fără să realizeze acest lucru, s-a băgat în viața personală a lui Stalin“.....43

Capitolul 3

„Am aranjat să ne întâlnim într-un roman“.....63

Capitolul 4

„Ești conștientă de caracterul antisovietic al romanului?“.....79

Capitolul 5

„Până nu este terminat, sunt un prizonier, fantastic, maniac“.....95

Capitolul 6

Respect pentru oameni și cărți

„Să nu publici un roman ca acesta ar constitui o crimă împotriva culturii“.....	107
---	-----

Capitolul 7

„Dacă aceasta este libertatea văzută prin ochii Vestului, ei bine, trebuie să spun că o vedem în mod diferit“.....	123
--	-----

Capitolul 8

„Am făcut o gaură mare în Cortina de Fier“.....	141
---	-----

Capitolul 9

„O vom face la negru“.....	157
----------------------------	-----

Capitolul 10

„Arăta, de asemenea, ca un geniu: nervii expuși, nenorocire, fatalitate“.....	177
---	-----

Capitolul 11

„Nu va exista niciun pic de milă. Asta era clar“.....	193
---	-----

Capitolul 12

„Numele lui Pasternak înseamnă război“.....	213
---	-----

Capitolul 13

„Sunt pierdut, ca o fiară în cușcă“.....	233
--	-----

Capitolul 14

„Un sfârșit de săptămână la colegiu, cu ruși“.....	249
--	-----

Capitolul 15

„Un cer insuportabil de albastru“.....	267
--	-----

Capitolul 16

„Este prea târziu să-mi exprim regretul pentru nepublicarea cărții“.....	285
--	-----

Postfață.....	309
---------------	-----

Mulțumiri.....	313
----------------	-----

Notă referitoare la surse.....	319
--------------------------------	-----

Note.....	325
-----------	-----

Bibliografie.....	399
-------------------	-----

Index.....	415
------------	-----

Prolog

„Acesta este *Doctor Jivago*. Fie ca el să-și croiască drum
în jurul lumii“

Pe 20 mai 1956, doi bărbați se urcau în trenul electric suburban de la stația Kiev din Moscova, spre satul Peredelkino, o călătorie de treizeci de minute la sud-vest de oraș. Era o dimineață de duminică cu cer albastru. Cu numai o lună în urmă, primăvara alungase, în sfârșit, zăpada și aerul era îndulcit de mirosul liliacului înflorit. Vladlen Vladimirski, cel mai în vârstă dintre cei doi, avea părul de un blond spălăcit și purta pantalonii bufanți și jacheta cu două rânduri de nasturi preferată de majoritatea oficialilor sovietici. Însoțitorul lui zvelt era, cu siguranță, un străin – rușii îl tachinau spunându-i că este un *stilyaga*, sau „modist“, din cauza hainelor lui vestice. Sergio D'Angelo mai avea și genul de zâmbet ștrengar, foarte neobișnuit într-o țară în care neîncrederea era înrădăcinată. Italianul se dusese la Peredelkino să vrăjească un poet.

Cu o lună în urmă, D'Angelo, un comunist italian care lucra la Radio Moscova, citise un scurt articol de știri culturale care anunța publicarea iminentă a unui prim roman de către poetul rus

Boris Pasternak. Știrea de două propoziții nu-i spunea mare lucru, cu excepția faptului că romanul lui Pasternak promitea să fie o altă operă epică rusească. Romanul se numea *Doctor Jivago*.

Înainte să părăsească Italia, D'Angelo fusese de acord să caute literatură sovietică nouă pentru o mică editură din Milano care fusese înființată de un loialist al partidului, Giangiacomo Feltrinelli. Să obțină drepturile pentru primul roman al unuia dintre cei mai cunoscuți poeți din Rusia ar fi o mare lovitură atât pentru el, cât și pentru noua editură. La sfârșitul lui aprilie scrisese o scrisoare unui editor din Milano și, înainte de a primi răspunsul, îi ceruse lui Vladimirski, un coleg de la Radio Moscova, să aranjeze o întâlnire cu Pasternak.

Peredelkino era o colonie pentru scriitori construită pe fostele domenii ale unui nobil rus. Așezată printre pini virgini, tei, cedri și molizi, fusese creată în 1934 pentru a-i răsplăti pe cei mai importanți autori din Uniunea Sovietică cu un loc liniștit, care să le ofere o evadare din apartamentele lor de la oraș. În jur de cincizeci de case de vacanță sau *dacea* au fost construite pe suprafețe de teren mari, de 250 de acri. Scriitorii împărțeau satul cu țăranii, care trăiau în colibe de lemn – femeile purtau broboade și bărbații călăreau sănii de lemn trase de cai.

La Peredelkino trăiau câteva dintre cele mai mari nume ale literaturii sovietice – romancierii Konstantin Fedin și Vsevolod Ivanov locuiau de ambele părți ale casei lui Pasternak. Kornei Ciukovski, cel mai iubit scriitor sovietic de cărți pentru copii, trăia la câteva străzi mai încolo, la fel și criticul literar Viktor Șklovski. Oricât de idilic părea, satul era bântuit de morții săi, cei executați de stat în timpul marii terori de la sfârșitul anilor 1930 – scriitorii Isaak Babel și Boris Pilniak fuseseră amândoi arestați la dașele lor din Peredelkino. Casele lor fuseseră repartizate altor scriitori.

Conform legendei satului, conducătorul sovietic Iosif Stalin îl întrebase pe Maxim Gorki, părintele literaturii sovietice și unul dintre fondatorii școlii scriitoricești a realismului socialist, cum trăiau confracții lor din Vest. Când Gorki i-a răspuns că trăiau în vile,

Stalin a comandat Peredelkino. Legendă sau nu, scriitorii constituiau o castă privilegiată. Erau organizați în Uniunea scriitorilor sovietici, cu aproape patru mii de membri și erau răsfățați cu excесе de neimaginat pentru cetățenii sovietici obișnuiți, care locuiau adesea în spații minuscule și sufereau stând la cozi pentru bunurile de strictă necesitate. „Cuprinderea scriitorilor într-un cocon de confort, înconjurarea lor cu o rețea de spioni“, așa descria Ciukovski sistemul.

Romanele, piesele de teatru și poemele erau privite ca instrumente fundamentale ale propagandei care ar ajuta la conducerea maselor către socialism. Stalin se aștepta ca acești autori să producă opere de ficțiune sau poetice, care să celebreze statul comunist, având ca tematică progresele extraordinare din fabrici și de pe câmpii. În 1932, în timpul unei întâlniri a scriitorilor la casa lui Gorki, Stalin a lansat noua literatură cu un toast: „Producerea sufletelor este mai importantă decât producerea tancurilor... Aici, cineva a spus că un scriitor nu trebuie să stea înțepenit, un scriitor trebuie să cunoască viața unei țări. Și este corect. Omul este remodelat de viață. Dar și voi veți ajuta la remodelarea sufletului său. Acest lucru este important, această producție a sufletelor. Și pentru asta ridic paharul în cinstea voastră, scriitori, inginerii sufletului omenesc.“

După ce ieșiră din gară, D'Angelo și Vladimirski trecură pe lângă reședința de vară, înconjurată de ziduri, a patriarhului Bisericii Ortodoxe Ruse. Trecură peste un pârau de lângă cimitir și traversară străzi care erau încă puțin noroioase, înainte de a coti pe strada Pavlenko, ulița îngustă de la marginea satului, unde locuia Pasternak. D'Angelo nu prea știa la ce să se aștepte. Din cercetările lui, știa că Pasternak era considerat un poet extrem de talentat și era apreciat de literații din Vest drept cineva cu o strălucire aparte în lumea încețoșată a literaturii sovietice. Dar D'Angelo nu citise, de fapt, nimic scris de el. În nomenclatura sovietică, recunoașterea talentului lui Pasternak era temperată de dubiile legate de devotamentul

lui politic și, pentru mult timp, lucrările originale ale poetului nu fuseseră publicate. Își câștigase traiul ca traducător de literatură străină, devenind unul dintre primii traducători ruși ai pieselor lui Shakespeare și al lui *Faust* de Goethe.

Dacea lui Pasternak, răsărind dintre șirurile de brazi și mestececi, cu o culoare maro de ciocolată, era o clădire cu două niveluri, cu bovindouri și verandă; anumitor vizitatori le amintea de o casă americană cu cadru din lemn. Când D'Angelo ajunsese la poartă, scriitorul de șazeci de ani, încălțat cu cizme Wellington și cu pantaloni și haină țesute în casă, lucra în grădina din față, unde familia cultivase un petic de pământ cu legume, printre pomi fructiferi, tufșuri și flori. Pasternak era un bărbat cu un fizic impresionant, deosebit de tineresc, cu o față lungă ce părea sculptată în piatră, cu buze pline, senzuale și cu ochi căprui, vioi. Poeta Marina Tsvetaeva spunea că arată ca un arab și calul său. Un vizitator la Peredelkino observa că în anumite momente făcea pauze, ca pentru a observa impactul pe care îl are „figura sa extraordinară... închizând pe jumătate ochii săi căprui, pieziși, aplecând capul într-o parte, reminiscentă a unui cal năvălaș”.

Pasternak își întâmpină vizitatorii cu strângeri de mână ferme. Zâmbetul lui era exuberant, aproape copilăresc. Pasternak se bucura de compania străinilor, o plăcere deosebită dat fiind că Uniunea Sovietică abia începuse să se deschidă către străini, după moartea lui Stalin din 1953. Un alt vizitator vestit la Peredelkino, în vara aceea, profesorul Isaiah Berlin, de la Oxford, spunea că experiența de a conversa cu scriitorii de acolo fusese „ca discuția cu victimele unui naufragiu pe o insulă pustie, rupte de civilizație de zeci de ani – tot ceea ce auzeau receptau ca nou, emoționant și încântător”.

Cei trei bărbați se așezară afară, pe două bănci de lemn poziționate în grădină, iar Pasternak se amuză la numele de familie al lui Sergio, spunându-l cu vocea lui joasă, monotonă, cu un ușor timbru nazal. Îl întrebă despre originile numelui. Bizantin, spuse D'Angelo, dar foarte răspândit în Italia. Poetul vorbi îndelung

despre singura sa călătorie în Italia, pe când avea douăzeci și doi de ani și era student la Filozofie la universitatea din Marburg din Germania, în vara anului 1912. Călătorind într-un vagon de clasa a patra, vizitase Veneția și Florența, dar rămăsese fără bani înainte să poată ajunge la Roma. Scrisese memorabil despre Italia, într-o schiță autobiografică, incluzând o jumătate de zi somnoroasă în Milano, imediat după sosirea sa. Își amintea că se apropiase de catedrala orașului, privind-o din diferite unghiuri – pe măsură ce venea tot mai aproape, „asemenea unui ghețar care se topește, creștea iar și iar în albastrul adânc, perpendicular, al căldurii de august și părea să se hrănească cu apă și gheață din nenumăratele cafenele din Milano. Când, în cele din urmă, o platformă îngustă m-a plasat la picioarele sale și mi-am ridicat capul, a alunecat peste mine cu întreg murmurul coral al stâlpilor și turlelor sale, ca un dop de zăpadă prin îmbinarea unei conducte de drenaj”.

Patruzeci și cinci de ani mai târziu, Pasternak avea să fie legat de Milano. La foarte mică distanță de catedrală, prin arcadele acoperite cu sticlă ale galeriei Vittorio Emanuele II și dincolo de La Scala, se afla Via Andegari. La numărul 6 se afla biroul lui Feltrinelli, omul care va sfida Uniunea Sovietică și va publica pentru prima dată *Doctor Jivago*.

Conversațiile cu Pasternak puteau deveni monologuri. Odată stârnit, putea vorbi în fraze lungi, aparent haotice, de un entuziasm timid, cuvintele și ideile repezindu-se în față, înainte să-ți atragă atenția asupra unui punct de vedere original. Isaiah Berlin spunea: „El vorbea întotdeauna în felul său particular, plin de vitalitate și de avânturile unui geniu imaginativ”. D'Angelo era captivat, fericit să asculte, când Pasternak se scuza pentru vorbărie și îi întrebă pe vizitatorii săi pentru ce doreau să-l vadă.

D'Angelo îi explică despre postul său de la Moscova, sponsorizat de partidul comunist italian, care își încurajează activiștii importanți să aibă experiența vieții în Uniunea Sovietică. D'Angelo lucra ca

producător de limba italiană și reporter pentru Radio Moscova, postul oficial pentru transmisiile internaționale al Uniunii Sovietice, care își avea birourile în două clădiri din spatele pieței Pușkin din centrul Moscovei. Înainte de a veni în Uniunea Sovietică, fusese director la Libreria Rinascita, librăria din Roma a partidului comunist italian. D'Angelo era un activist devotat, dintr-o familie antifascistă, care se alăturase partidului în 1944, dar unii dintre tovarășii lui italieni simțeau că este puțin cam prea livresc și că nu avea suficient zel. Ei sperau că un sejur la Moscova i-ar putea aprinde o scânteie. Conducerea partidului îi aranjase un post pe doi ani în capitala sovietică. Se afla în Uniunea Sovietică din luna martie.

D'Angelo, care vorbea bine rusește și nu trebuia decât ocazional să-i ceară ajutorul lui Vladimirski pentru câte un cuvânt, îi spuse lui Pasternak că funcționa și în calitate de agent cu jumătate de normă pentru editorul Feltrinelli. Feltrinelli nu numai că era un devotat membru de partid, spuse D'Angelo, era și un om foarte bogat, tânără mlădiță multimilionară a unei dinastii de afaceriști italieni, care se radicalizase în timpul războiului. Feltrinelli începuse de curând afacerea cu editura și își dorea să publice, în mod special, literatură contemporană din Uniunea Sovietică. D'Angelo spuse că auzise de curând despre *Doctor Jivago* și aceasta părea să fie o carte ideală pentru proaspăta editură a lui Feltrinelli.

Pasternak întrerupse avântul italianului cu o fluturare de mână. „În URSS, spuse el, romanul nu va apărea. Nu se conformează liniilor oficiale de partid.“

D'Angelo protestă spunându-i că publicarea cărții fusese deja anunțată și că, după moartea lui Stalin, exista o relaxare notabilă în societatea sovietică, o evoluție care primise și o denumire – „dezgheț“ – după titlul romanului lui Ilia Ehrenburg. Orizonturile literaturii păreau să se lărgească în timp ce vechile dogme erau contestate. Începuseră să fie publicate lucrările de ficțiune care criticau cumva sistemul, reflectând la trecutul sovietic recent și care conțineau personaje complexe, imperfecte.

Italianul spuse că avea o propunere. Pasternak ar trebui să-i dea un exemplar din *Doctor Jivago* astfel încât Feltrinelli să-l poată da la tradus, deși va aștepta, desigur, publicarea în Uniunea Sovietică înainte de a-l publica în Italia. Și Pasternak putea să aibă încredere în Feltrinelli, pentru că era loial partidului comunist. Înfocatului D'Angelo toate acestea îi sunau foarte rezonabile, pentru că era nerăbdător să-și asigure manuscrisul și să-și justifice salariul pe care îl primea de la Feltrinelli.

D'Angelo nu avea nicio idee despre riscurile pe care și le-ar fi asumat Pasternak prin plasarea manuscrisului în mâinile unui străin. Pasternak era perfect conștient că publicarea neautorizată în Vest a unei lucrări care nu apăruse mai întâi în Uniunea Sovietică ar putea duce la acuzații de lipsă de loialitate și ar putea pune în pericol atât pe autor, cât și familia sa. Într-o scrisoare către surorile lui din Anglia, din decembrie 1948, el le avertizase să nu publice niciunul dintre capitolele timpurii pe care le trimisese: „Publicarea în străinătate m-ar expune celor mai catastrofale, ca să nu spun mortale pericole“.

Pilniak, fostul vecin al lui Pasternak din Peredelkino (poarta laterală care făcea legătura între grădinile lor nu era niciodată închisă), fusese executat cu un singur glonț în ceafă în aprilie 1938. Pilniak fusese sceptic în legătură cu proiectul sovietic. În lucrările lui abordase teme cum ar fi incestul și descrisese ordinele literare ale lui Stalin și Gorki ca pe o castrare a artei. Soarta lui Pilniak fusese, probabil, pecetluită chiar din 1929, când fusese acuzat, în mod fals, că organizase publicarea în străinătate a romanului său scurt *Mahogany* de către elemente antisovietice. Plasată într-un oraș de provincie postrevoluționar, acțiunea romanului include un personaj creionat cu simpatie, care este un suporter al lui Lev Troțki – rivalul înverșunat al lui Stalin. Pilniak a fost supus unei campanii publice de defăimare în presă. „Pentru mine, o operă literară terminată este ca o armă“, scria Vladimir Maiakovski, poetul bolșevic militant și sigur pe el, într-o recenzie a operei lui Pilniak în care preciza, fără rușine, că de fapt nu citise *Mahogany*. „Chiar dacă

armele sunt deasupra luptei de clasă – deși așa ceva nu există (deși, poate, Pilniak gândește în acest fel) –, să o predai presei albilor nu face decât să întărească arsenalul dușmanilor noștri. În acest moment în care se adună nori negri de furtună, acest lucru este echivalent cu trădarea pe front.“

Pilniak a încercat să-și regăsească drumul către grațiile partidului cu câteva imnuri închinare marelui lui Stalin, dar asta nu l-a salvat. Acuzația de lipsă de loialitate i-a rămas înscrisă în dosar. În momentul culminant al mării terori, era torurat de frica arestării. Țara se afla în ghearele unei epurări nebunești, criminale, a rândurilor partidului, a birocrăției și a armatei, precum și a intelectualității și a unor întregi grupuri etnice. Sute de mii de oameni au fost omorâți sau au murit în detenție între 1936 și 1939; sute de scriitori s-au numărat printre victime. Pasternak își amintea mereu de Pilniak privind pe fereastră. Cunoștințele cu care se întâlnea își exprima mereu uimirea că nu fusese și el ridicat, încă. „Ești chiar tu?“ întrebau ei. Și, pe 28 octombrie 1937, poliția secretă își făcu apariția. Pasternak și soția lui se aflau în casa vecinilor; era ziua de naștere a fiului de trei ani al lui Pilniak, care se numea tot Boris. În seara aceea, în fața casei trase o mașină și din ea coborâră câțiva bărbați în uniformă. Totul a fost foarte politic. Pilniak era solicitat pentru anumite afaceri urgente, spuse unul dintre polițiști.

A fost acuzat că aparținea unor „organizații subversive și tero-riste antisovietice și troțkiste“, care se pregăteau să-l asasineze pe Stalin și spionau în favoarea Japoniei. Pilniak călătorise în Japonia și China în 1927 și scrisese despre această călătorie. Petrecuse și șase luni în Statele Unite în 1931, cu permisiunea lui Stalin, traversând țara într-un Ford și lucrând, pentru scurt timp, ca scenarist la Hollywood pentru MGM. Romanul lui de călătorie, *Okay*, oferea o viziune aspră a vieții americane.

Pilniak „mărturisise“ totul, dar, în alocuțiunea finală în fața tribunalului militar, spuse că ar dori „să aibă în față o hârtie“ pe care „să poată scrie ceva folositor poporului sovietic“. După un proces care a durat cincisprezece minute, între 5.45 și 6.00 p.m., pe 20 aprilie 1938, Pilniak

a fost găsit vinovat și condamnat la „pedeapsa capitală“, care a fost executată în ziua următoare – în limbajul sinistru al birocrăției – de către „șeful secției speciale 1 a departamentului al 12-lea“. Soția lui Pilniak a petrecut nouăsprezece ani în Gulag și copilul lui a fost crescut de o bunică în Republica Sovietică Georgia. Toate lucrările lui Pilniak au fost retrase din biblioteci și librării și distruse. În 1938–1939, în conformitate cu un raport al cenzorului de stat, 24 138 799 de copii ale lucrărilor și titlurilor „dăunătoare politic, fără absolut nicio valoare pentru cititorul sovietic“, au fost topite.

În lumina arestării lui Pilniak și a altora, familia Pasternak, asemenea multor altora din sat, trăia cu frică.

– Era oribil, spuse soția lui Pasternak, Zinaida, care, pe atunci, era gravidă cu primul lor copil. În orice clipă ne așteptam ca Borya să fie arestat.

Chiar și după moartea lui Stalin, niciun scriitor sovietic nu putea concepe ideea de a publica în străinătate fără să se gândească la soarta lui Pilniak. Și din 1929 nimeni nu încălcase regula de fier, necrisă, că publicarea neautorizată în străinătate era interzisă.

În timp ce își continua argumentația, D'Angelo realizează subit că Pasternak era pierdut în gânduri. Ciukovski, vecinul lui Pasternak, gândea că are „o calitate de somnambul“ – „ascultă, dar nu aude“, în timp ce se adâncea în lumea propriilor sale gânduri și socoteli. Pasternak avea o siguranță fără compromisuri în legătură cu scrisul său, cu geniul său și cu nevoia lui de a fi citit de o audiență cât mai largă posibil. Scriitorul era convins că *Doctor Jivago* era momentul culminant al muncii vieții lui, o exprimare profund autentică a viziunii lui și că era superior tuturor poeziilor atât de laudate pe care le produsese de-a lungul multor decade. „Fericirea și nebunia mea finală“, o numea el.

Atât epic, cât și autobiografic, romanul se învâрте în jurul doctorului poet Iuri Jivago, al artei sale, al iubirilor și pierderilor sale în decadele din preajma revoluției ruse din 1917. După moartea părinților săi, Jivago este adoptat de o familie de intelectuali burghezi din Moscova. În acest cadru elegant și iluminat, el își descoperă vocația

pentru poezie și vindecare. Își termină studiile medicale și se însoară cu Tonya, fata părinților săi adoptivi. În timpul Primului Război Mondial, în timp ce își efectuează stagiul într-un spital de campanie din sudul Rusiei, o întâlnește pe infirmiera Lara Antipova și se îndrăgostește de ea.

Când revine la familia sa în 1917, Jivago găsește un oraș schimbat. Controlată de roșii, Moscova este măcinată de haosul revoluției și cetățenii ei sunt înfomețați. Vechea lume artistică, plăcerea și contemplarea intelectuală au fost șterse. Entuziasmul inițial al lui Jivago pentru bolșevici părăsește în curând. Fugind de tifos, Jivago și familia lui se refugiază la Varikino, proprietatea lor din munții Urali. În apropiere, în orașul Iuriantin, Jivago și Lara se întâlnesc din nou. Soțul Larei este plecat cu Armata Roșie. Dorința lui Jivago pentru ea renaște, dar este tulburat de această infidelitate.

Capturat de o bandă de țărani soldați care-l obligă să servească în calitate de doctor de campanie, Jivago este martor la atrocitățile războiului civil din Rusia, comise atât de Armata Roșie, cât și de inamicii lor, o coaliție de forțe antibolșevice cunoscute sub denumirea de Albi. Jivago „dezertează“, până la urmă, de la lupta revoluționară și se întoarce acasă, pentru a afla că familia lui, care-l credea mort, fugise din țară. El se mută cu Lara. Pe măsură ce războiul se apropie, ei se ascund într-o casă de țară din Varikino. Pentru un scurt moment, lumea este închisă și muza lui Jivago revine și îl inspiră să scrie poezie. Urletul lupilor de afară este o prevestire a relației condamnate. Odată cu sfârșitul războiului și consolidarea puterii bolșevicilor, soarta obligă cuplul să se despartă pentru totdeauna. Lara pleacă în estul îndepărtat al Rusiei. Jivago revine la Moscova, unde moare în 1929. El lasă în urmă o colecție de poezii care formează ultimul capitol al romanului și servește ca testament artistic al lui Jivago și crezul său de viață.

Jivago este, uneori, alter ego-ul lui Pasternak. Atât personajul, cât și scriitorul fac parte dintr-un trecut pierdut, mediul cultivat al intelectualității moscovite. În literatura sovietică aceasta este o lume care trebuie blamată, chiar și când, arareori, ea este adusă în

discuție. Pasternak știa că lumea editorială sovietică se va dezice de tonul înstrăinat din *Doctor Jivago*, de religiozitatea sa deschisă, de indiferența față de cerințele realismului socialist și de obligația de a se ploconi în fața Revoluției din octombrie. Ezeziile romanului erau clare și nedeghizate și pentru sovieticul fidel, anumite propoziții și gânduri vin ca șocul unei palme neașteptate. O „apostazie zoolo-gică“ a fost reacția din critica oficială timpurie la acest roman. Revoluția nu este prezentată ca „tortul cu frișcă deasupra“, mărturi-sea Pasternak, când se apropia de încheierea romanului. Manuscrisul „ar trebui să fie dat oricui îl cere“, spunea el, „pentru că nu cred că va fi tipărit vreodată“.

Pasternak nu lua în considerare publicațiile vestice, dar la momentul în care D'Angelo a apărut la poarta lui, îndurase cinci luni de tăcere completă din partea Goslitizdat, editorul literar de stat că-ruia îi dăduse romanul. Două ziare importante, *Znamya* (Drapelul) și *Novy Mir* (Lumea Nouă), despre care spera că vor publica părți din *Doctor Jivago*, nu îi răspuseseră nici ele. Pentru D'Angelo, momentul propunerii sale a fost punctul culminant al norocului; Pasternak, pus în fața acestei oferte neașteptate, era gata să acționeze. Pentru o societate totalitară, el afișase de multă vreme o lipsă de teamă neobișnuită – vizitând și ajutând financiar rudele oa-menilor care fuseseră trimiși în Gulag atunci când frica de a fi pătați îi speria și îi îndepărta pe mulți alții; prin intervenția în fața autorităților pentru a cere clemență pentru cei ce fuseseră acuzați de crime politice; și refuzul de a semna petiții mult trâmbițate care cereau executarea numiților inamici ai statului. S-a detașat față de gândirea de grup a multora dintre colegii săi scriitori. „Nu țipați la mine“, le spusese colegilor săi la o întrunire publică, unde fusese asaltat cu întrebări pentru că susținuse că scriitorii nu ar trebui să primească ordine. „Dar dacă trebuie să țipați, cel puțin nu o faceți la unison.“ Pasternak simțea că nu trebuie să-și croiască arta după cerințele politice ale statului; să-și sacrifice romanul, credea el, ar însemna un păcat față de propriul lui geniu.